

- 12 Чечило В. На задворках Совдепии [Електрон. ресурс] / В. Чечило. – Режим доступу: <http://lib.ru/MEMUARY/CHETCHILO/zadworki.txt>.
- 13 Стислий курс історії УНА–УНСО [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unaunso.org/articlePrint.php?id=1&subid=1&artid=32&lang=ukr>.
- 14 Охота на ведьм // Независимость. – 1992. – 26 сентября. – С. 3.
- 15 Інтерв'ю Е. Андриюченка з І. Скрипником. 06.07.2010 р.
- 16 Новый тайм игры на нервах: в матче УНСО – винницкая милиция ничья. Пострадавших нет // Киевские ведомости. – 1993. – 25 марта. – С. 4.
- 17 Інтерв'ю Е. Андриюченка з Д. Корчинським. 24.08.2010 р.
- 18 История «филаретовского» раскола [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zavet.ru/news/news-s010314-1.htm>.
- 19 «Беркут» проти вірян: 15-річчя бійні [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://news.tochka.net/ua/48918-berkut-protiv-veruyushchikh-15-letie-boyni>.
- 20 Інтерв'ю Е. Андриюченка з Н. Чангулі. 09.07.2010 р.
- 21 В Києве націоналісти из УНА–УНСО решили сорвать визит Патриарха Кирилла на Украину [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsru.com/religy/01jul2010/unso.html>.
- 22 Ювілейний з'їзд УНА–УНСО [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poryad.com/?p=2972>.
- 23 «Бандеровец в рясе» угрожает Патриарху Кириллу [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://news.km.ru/banderovecz_v_ryase_ugrozhaet_pa.
- 24 В ожидании украинского Дудаева (УНА–УНСО как структура «УПЦ Киевского патриархата») [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoslavie.ru/analit/sobytia/unauunso.htm>.

SUMMARY

Eduard Andriushchenko

PARTICIPATION OF THE UNA–UNSO IN RELIGIOUS LIFE OF UKRAINE
IN 90S YEARS OF XXTH CENTURY

This article is devoted to the role of socio-political organization UNA–UNSO in religious life of Ukraine in nine decade of XX century. The participation of this organization in opposition of different Christian churches in independent Ukraine is analyzed.

Key words: nationalism, political radicalism, UNA–UNSO, UOC KP.

Юрій Борейко,

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри філософії та релігієзнавства
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

З'ясовуються проблеми, пов'язані із взаємодією релігійної та релігієзнавчої освіти в Україні. Встановлено, що впровадження релігієзнавчого компонента в системі

шкільної та вищої освіти потребує більш досконалого механізму, що ґрунтується на гармонізації відносин між державою і Церквою.

Ключові слова: *релігійна та релігієзнавча освіта, світський характер освіти, релігійна терпимість.*

На сучасному етапі формування громадянського суспільства чітко проступають тенденції впливу релігійного чинника, позаяк суспільні трансформації останніх десятиліть відкрили простір для відновлення повноцінної діяльності церковних інституцій. Дедалі більшого значення набуває дискусія щодо впровадження певних форм і елементів релігійної та релігієзнавчої освіти. В державних вищих закладах освіти всіх рівнів акредитації викладається дисципліна «Релігієзнавство» як обов'язкова, здійснюється підготовка фахівців з релігієзнавства серед студентської молоді за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, з присвоєнням кваліфікації бакалавра, спеціаліста, магістра.

Останнім часом проблема ролі релігійної та релігієзнавчої освіти у світських навчальних закладах набула певного наукового розроблення, проте відсутній комплексний підхід до її вивчення, поєднання теоретичних положень з конкретною практичною діяльністю у суспільстві. Окремі питання цього спрямування відображені в публікаціях В. Балуха, М. Лагодича, В. Єленського, М. Заковича, Л. Филипович, А. Колодного.

Метою нашої статті є аналіз особливостей становлення та розвитку релігієзнавчої освіти в Україні у взаємодії з системою релігійної освіти, адже актуальним залишається питання, як саме повинні існувати релігійна та світська освіта – відокремлено чи на засадах взаємодоповнення і взаємозбагачення.

Чинне законодавство України про освіту дає на це питання однозначну відповідь. Конституційне положення про відокремлення Церкви від держави і школи від Церкви закріплене в статті 35 Конституції¹. Закон України «Про освіту» у статті 9 забороняє інтеграцію духовної та світської шкіл, стверджуючи, що навчальні заклади в Україні, незалежно від форм власності, відокремлені від Церкви (релігійних організацій), мають світський характер, крім навчальних закладів, заснованих релігійними організаціями².

Академічний і конфесійно зорієнтований характер релігієзнавчої освіти вимагає з'ясування її змісту. В наукових розвідках використовуються терміни «релігієзнавча освіта» і «релігійна освіта». Релігієзнавча освіта – це система освітнянської роботи, метою якої є оволодіння особою знаннями, які акумулювало академічне релігієзнавство про природу, сутність, функціональність, історію та географію релігії. Враховуючи світськість нашої держави, велику конфесійну строкатість її релігійної карти, наявність значної кількості людей з нерелігійною світоглядною орієнтацією в системі державної освіти, має бути організоване вивчення саме релігієзнавчих навчальних дисциплін.

Релігієзнавча освіта є світоглядно-плюралістичною, оскільки ознайомлює з різними поглядами на релігії, конфесійно незаангажованою, адже об'єктивно розкриває сутність віровчення, особливості культу, характер історії тієї чи іншої релігійної течії. Релігієзнавча підготовка забезпечує принцип світськості освіти, відповідає положенням правових документів про відокремлення школи від

Церкви, а Церкви від держави. Вона прагне утвердити в навчальний процес принцип переконання, творчого мислення. Релігієзнавчу освіту мають забезпечити саме державні навчальні заклади. Дисциплінарна визначеність релігієзнавчої освіти повинна відрізнятись в середній і вищій школі.

В Україні система релігієзнавчої освіти будується на засадах гуманізму, толерантності і дотримання принципів свободи совісті. У державних навчальних закладах, як зазначалося, викладається курс академічного релігієзнавства. Навчальні заклади, засновані на приватній основі, мають право вибору щодо вивчення релігієзнавчих курсів, але вони, як і державні, забезпечують рівень релігієзнавчої освіти відповідно до державних стандартів.

Релігійна освіта є навчальним процесом, зорієнтованим на передачу релігійної інформації з метою підвищення рівня релігійної освіченості, формування навичок усвідомленого сприйняття змісту певного релігійного віровчення. Релігійна освіта є конфесійною, а для її здійснення залучаються конфесійно зорієнтовані особи, що призводить до заангажованих оцінок інших віровчень, виховання негативного ставлення до них. Навчання релігії в парафіяльних і недільних школах, на різних біблійних курсах має загально-просвітницький характер. Богословську освіту здійснюють духовні навчальні заклади – академії, університети, семінарії, коледжі.

Дискусії точаться й навколо питань змісту й організації релігієзнавчої освіти. Зокрема, як узгоджуються власні погляди на релігію людини, котра належить до певного віросповідання, зі знаннями, визначеними державним стандартом освіти. Основна мета вивчення шкільного чи вузівського релігієзнавства – дати молоді повний обсяг наукових, об'єктивних знань про релігію, прилучати її до духовних цінностей народу. Академічне релігієзнавство покликане з наукових позицій розглядати релігію в контексті світової культури, розкривати її сутність, місце і роль у суспільстві. Його основні завдання і зміст визначаються державою, воно покликане підвищувати загальноосвітній і культурний рівень особистості. Такий підхід забезпечує виховання людей у дусі толерантності щодо різних віросповідань, сприяє соціальній злагоді в суспільстві⁴.

У деяких наукових дослідженнях ставиться під сумнів значення релігієзнавства, допускається його ототожнення з теологією. Вказані сфери знань не тотожні – як за змістом, так і за структурою. В державних освітніх закладах провадиться позаконфесійний курс релігієзнавства, натомість духовні освітні заклади дають конфесійно зорієнтовану релігійну освіту. Конфесійно зорієнтоване релігієзнавство спрямоване на підвищення релігійної освіти, на підтримку віри й відтворення релігійності, його основні завдання й мета формулюються Церквою або релігійною організацією. Цей підхід веде до дискримінації в галузі релігійної освіти, її політизації, насадження того чи іншого віросповідання. Серед церковного керівництва поширена думка, що у школах повинні ознайомлювати учнів з віровченням тієї Церкви, яка є панівною в регіоні. Викладання основ релігійних знань у школах та його форми подекуди залежать від світоглядних уподобань керівників закладів освіти, хоча учні мають право

на дотримання щодо них чітких та обов'язкових для всіх принципів викладання релігійних дисциплін у світських школах.

Усі духовні навчальні заклади, що функціонують в Україні, створені та діють як один з видів релігійних організацій, відповідно до статті 11 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Релігійні управління і центри, згідно з їхніми зареєстрованими статутами (положеннями), мають право створювати духовні навчальні заклади для підготовки священнослужителів і служителів інших необхідних їм релігійних спеціальностей. Духовні навчальні заклади діють на підставі своїх статутів (положень), що реєструються у встановленому порядку⁵. Таке правове становище сприяло як зростанню чисельності духовних навчальних закладів, так і розвитку їхньої діяльності, оскільки дозволило створення та функціонування без ліцензування та контролю з боку Міністерства освіти і науки України, із проходженням лише процедури державної реєстрації в державному органі у справах релігій, нарівні з іншими релігійними організаціями.

З іншого боку, це поставило духовні навчальні заклади поза компетенцією Міністерства освіти і науки України, що практично унеможливило отримання державної акредитації. На сьогодні випускники духовних навчальних закладів залишаються дискримінованими, порівняно з випускниками інших навчальних закладів (державних і приватних), оскільки не вважаються фахівцями з вищою освітою, що істотно ускладнює їм продовження навчання, зокрема здобуття наукових ступенів, а також є певною перешкодою в їхній суспільній інтеграції.

Певним чином ця проблема була актуалізована впровадженням у загально-освітніх навчальних закладах викладання «Основ християнської етики» та інших навчальних курсів духовно-морального спрямування. Нині випускники духовних навчальних закладів поставлені поза цим процесом оскільки у них офіційно відсутня не лише педагогічна, а й інша вища освіта.

Формальними ж перешкодами на шляху державної акредитації в Україні духовних навчальних закладів, а отже, й державного визнання дипломів, виступають насамперед законодавча відсутність можливості державного ліцензування й акредитації їхньої діяльності. Ці навчальні заклади утворюються не відповідно до Закону України «Про освіту», як власне навчальні заклади, а відповідно до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» – як один з видів релігійних організацій. Стаття 14 «Реєстрація статутів (положень) релігійних організацій» закріплює норму про те, що релігійні центри, управління, монастирі, релігійні братства, місії та духовні навчальні заклади подають на реєстрацію статут (положення) до державного органу України у справах релігій. Окрім того, в законодавстві не передбачене навіть саме звернення духовних навчальних закладів до Міністерства освіти і науки з метою проходження ліцензування чи акредитації⁶.

Україна перебуває під впливом різних місійних центрів, нетрадиційних релігійних об'єднань і корпорацій, які активно пропагують не властиві для нашої культури релігійні вірування, намагаються налагодити релігійну освіту та місіонерську діяльність у нашій країні. Демократизація суспільства відкрила

сприятливі можливості для виховної роботи Церкви. Священники і проповідники працюють у недільних релігійних школах. Позитивним у цьому є гуманістична зорієнтованість релігійного виховання, формування толерантності й терпимості до інших релігій, поваги до людини та загальнолюдських культурних цінностей⁷.

Релігієзнавча освіта є дієвим засобом формування духовності народу, але вона не може здійснюватися спрощеними методами і спрямовуватися на нівелювання історичної й національної самобутності українського народу заради утвердження релігійних принципів тієї чи іншої конфесії. Такий підхід формує у молоді недовіру до традиційних духовних цінностей українського суспільства, нетерпимість до інших релігійних вірувань, принижує її громадянську гідність.

Важливим є вивчення релігії на науковій основі, оскільки знання релігії дає змогу людині підвищити свою освіченість і глибше осягнути національну культуру. Науковий рівень релігієзнавчої освіти можуть забезпечити кваліфіковані кадри, які мають вищу освіту, належну педагогічну підготовку. Ці конкретні кроки сприятимуть подальшому вдосконаленню державно-церковних відносин, адекватному розвитку релігійного середовища, утвердженню в суспільстві злагоди й порозуміння, духовному розвитку особистості й суспільства загалом.

Отже, спираючись на процес гармонізації відносин між державою та Церквою, в т. ч. у сфері духовної освіти, Україна потребує більш досконалого механізму впровадження релігієзнавчого компонента до шкільної та вищої освіти.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Станом на 1 січня 2006 року: Офіційне вид. – К., 2006.
2. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 року № 1060-XII // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 34. – С. 451.
3. Закович М., Колодний А. Освіта в контексті свободи совісті / М. Закович, А. Колодний // Релігійна свобода. – 2004. – № 6. – С. 98.
4. Нагорна Т. В. Релігійний чинник у процесі формування творчої особистості в сучасному навчальному закладі / Т. В. Нагорна // Наука. Релігія. Суспільство. – 2005. – № 2. – С. 127.
5. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» // Людина і світ. – 1991. – № 7. – С. 5–12.
6. Правові основи свободи совісті, релігії та релігійних організацій: Збірник українських і міжнародних правових документів. – К., 2002.
7. Історія релігії в Україні: у 10 т. – К.; Дрогобич: Коло, 2003. – Т. 10: Релігія і церква роки незалежності України / За ред. А. Колодного. – С. 71.

SUMMARY

Yuriy Borejko

THE RELIGIOUS FACTOR IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF UKRAINE

The problems related to the interaction of religious and religion-keeping education in Ukraine are being ascertained. It has been proved, that the introduction of religious component into the system of school and higher education requires more advanced mechanism, based on the harmonization of relations between state and church.

Key words: religious and religion-keeping education, secular nature of education, religious tolerance.